

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SÖZLÜ TARİHE YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Halil İbrahim SAĞLAM*
Sinem SAYIMLI**

Öz: Bu araştırma, ilkokul öğrencilerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla iki alt boyuttan oluşan 15 maddelik Sözlü Tarih Tutum Ölçeği (STTÖ) uygulanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .76 olan ölçek, varyansın % 46.62'sini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutları "*bireysel*" ve "*toplumsal*"dır. Ölçek, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinde ilkokul 3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören 817'si kız, 807'si erkek olmak üzere toplam 1624 öğrenciye uygulanmıştır. Veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirlik analizlerinden sonra veriler araştırmanın alt problemlerine göre analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının kız öğrenciler lehine; okul türüne göre devlet okuluna devam eden öğrenciler lehine; tarih konularından hoşlanma düzeyine göre tarih konularından hoşlanan öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Sınıf düzeyinin, aile türünün öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarını anlamlı bir şekilde farklılaştırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve yeni araştırmalar için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, İlkokul, Sosyal Bilgiler, Sözlü Tarih, Sözlü Tarih Tutum Ölçeği.

Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığındaki ikinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, ORCID NO: 0000-0002-3341-2576, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 28.02.2018 – 03.04.2018.

** Öğretmen, Özel Kale İlkokulu, Sakarya, ORCID NO: 0000-0002-7863-579X.

INVESTIGATION OF THE ATTITUDES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS TOWARDS ORAL HISTORY IN TERMS OF VARIOUS VARIABILITIES

Halil İbrahim SAĞLAM*
Sinem SAYIMLI**

Abstract:

This research was conducted to determine the attitudes of primary school students towards oral history. For this purpose, 15-item Oral History Attitude Scale (OHAS) consisting of two sub-factors was applied. The scale with Cronbach Alpha reliability coefficient 76 explains 46.62% of the variance. The sub-factors of the scale are “individual” and “social”. The scale has been applied for 1624 students consisting of 817 female and 807 male students who are studying in 3 and 4. years of primary school in Sakarya in the academic year of 2017-2018. After analyzing the validity and reliability of the data collection tool, the data were analyzed according to the sub-problems of the research. As a result of the research, it has been realized that the attitudes of students towards oral history differ significantly in favor of the female students according to their gender; in favor of students who attend state school; in favor of students who enjoy history topics according to enjoyment of history subjects. It has been understood that grade level, family type haven't differed the attitudes of students towards oral history. The findings were discussed in the light of the literature and suggestions for new investigations were given.

Keywords: Life Science, Primary School, Social Studies, Oral History, Oral History Attitude Scale.

Giriş

İlköğretim, öğrencileri iyi birer insan olarak ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamakla yükümlü bir eğitim kurumudur (URL, 1). Siyasal bir kuruluş olan devletin iyi örgütlenmiş olmasının yanında de-

This work was produced from the second author's master's thesis, which was supervised by the first author.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet University, Faculty of Education Sciences, Department of Basic Education, İstanbul.

** Teacher, Private Kale Elementary School, Sakarya.

mokrasisini güçlendirebilmesi, bağımsız bir devlet olarak yaşayabilmesi, etkin olarak yönetilebilmesi için vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin her öğrenim düzeyinde öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmesi gerekmektedir (Ersoy, 2007). Öğrencilerin bir bütünlük içinde gelişmesinde, kendilerini ve çevrelerini tanımalarında, yaşamla ilgili temel bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarında hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin önemli bir yeri vardır (Gültekin, 2015). Bu dersler okul ile gerçek hayat arasında bağ kurulmasına katkı sağlayarak öğrencileri hayat içinde hayata hazırlamaktadır. Öğrencilerin okulda öğrendiklerini içselleştirebilmeleri, öğrenmeleriyle yaşamları arasında bağ kurabilmeleri için okul dışı öğrenmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bu anlamda sözlü tarih, öğrencilerin okul dışı öğrenmelerine imkân sağlayabilir.

Sözlü tarih, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde kullanılarak öğrencileri hayata hazırlanmasına yardımcı olabilir. Öğrencilerin dede, anneanne, babaanne gibi büyüklerinin tecrübelerinden yararlanmalarını sağlayabilir. Bu sayede öğrencilerin derslerle gerçek arasında kuracakları bağ derslere olan ilgilerini artırabilir, dersleri daha anlamlı hale getirebilir (Dündar, 2017). İnsanların yaşam öyküleri tarihin içerisinde ve sözlü tarihe kaynak oluşturmaktadır. Sözlü tarih çalışmasıyla öğrenciler yaşam öykülerinden yola çıkarak tarih bilinci oluşturmakta ve ilkokuldan itibaren tarih dersine karşı olumlu tutum kazanabilmektedirler. Sözlü tarih ile geçmiş öğrenciler için uzak olmaktan çıkarak gerçek ve somut bir hale dönüşür (Avcı Akçalı ve Aslan, 2012). Böylece kuşaklar arasında bağ kurulmasına yardımcı olabilir.

“Tarihi kişilikler ve olaylarla ilgili olarak ilk elden bilgiye sahip kişilerle görüşme yoluyla elde edilen bilgileri belirli bir sistem içerisinde değerlendirerek incelemek” (Yaşar ve Gültekin, 2012: 103) biçiminde tanımlanabilen sözlü tarih, öğrencilerin yaparak, yaşayarak, soru sorarak, kendi hayatları ile geçmiş arasında empati kurarak bazı beceriler kazanmalarını sağlayabilir (Arslan, 2013; İncegöl, 2010; Kaplan, 2005; Sarı, 2007). Sosyal Bilgiler Programı’nda sözlü tarih etkinliğinin öğrencilere dinleme, gözlem, soru sorma, bilgiyi düzenleme, olguyu düşünceden ayırma, ilgisiz bilgi arasında ilgili bilgiyi bulma, kendilerinden önceki kuşakları daha iyi anlama ve takdir etme ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerini kazandırması beklenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). “Sözlü tarih, öğrencinin geçmiş zamandaki olayları, durumları ders kitabından bağımsız olarak öğrenmesini ve geçmiş zamanlara bambaşka bir yerden bakmasını sağlayan bir yöntem olarak da tanımlanabilir” (Sarı, 2007, 110). Geçmiş bilerek bugünü anlamak ve geleceği ona göre şekillendirmek sözlü tarihin öğrencilere kazandırabileceği önemli bir kazanımdır.

Sözlü tarih, yakından uzağa ilkesine uygun olarak öğrencilere kendini anlamasından yola çıkarak dünyayı anlamasına kadar birçok noktada yardımcı olması beklenmektedir. “Çünkü kişi kendisini anlamadan ailesini, ailesini anlamadan çevresini, çevresini anlamadan ülkesini, ülkesini anlamadan da dünyayı anlayamaz” (Özer, 2012, 1). Sözlü tarih aracılığıyla, bireysel öykülerin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine taşınması, bu dersler ile öğrencilerin kendi yaşamları arasında bağ kurmalarına kat-

kı sağlayabilir. Bu durum sözlü tarihin, öğrencilerin tarihle ilgili konulara ilgilerini artırabilir (Dutt Doner, Allen ve Campanaro, 2016). Sözlü tarih paydaşlara deneyim kazandırmasının yanında öğrenmenin okul dışına taşınmasına ve kimi zaman sınıfta oluşan sıkıcı öğrenme ortamının eğlenceli öğrenme ortamına dönüşmesine imkân verebilir.

Literatürde sözlü tarihle ilgili araştırmaların (Ablak, 2016; Akçalı ve Aslan, 2012; Akbaba ve Kılcan, 2012; Arslan, 2013; Dündar, 2017; İncegöl, 2010; Kabapınar ve Koç, 2013; Kaya, 2013; Kurtdeğede Fidan, 2015; Lattimer ve Kelly, 2013; Sağlam ve Sayımlı, 2017; Sarı, 2007; Yang, Chen ve Chen, 2002; Yazıcı ve Mert, 2017) yer aldığı görülmektedir. Ablak (2016) tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarihe yönelik tutumlarını incelemiştir. Akçalı ve Aslan (2012) sözlü tarihin sosyal bilgiler dersinin tarih konularının öğretiminde öğrencilerin derslere aktif katılımlarını sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Akbaba ve Kılcan (2012) ise tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik sözlü tarih tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Arslan (2013), tarih dersinde ve ders kitaplarında sözlü tarihe yer verilmesinin öğrencilerin tarih derslerine yönelik sevgiyi, ilgiyi arttırdığını, toplumsal hoşgörüye ve barışa katkı yaptığını belirlemiştir. Dündar (2017), öğretmen adaylarının çoğunun sözlü tarih yönteminin öğrencilere birçok yararı olacağını düşündüklerini, bundan dolayı öğretmen olduklarında sosyal bilgiler derslerinde sözlü tarih yöntemini kullanmak istediklerini; İncegöl (2010), sözlü tarihin öğrencilerin geçmişi anlamalarını kolaylaştırdığını tespit etmiştir. Kabapınar ve Koç (2013), sözlü tarihin öğrencilerin tarihle ilgili bilgiler elde etmelerine, değişim ve sürekliliği algılamalarına yardım ettiği; Kaya (2013), öğrencilerin sözlü tarih çalışmalarını beğendikleri ve etkinlikler sırasında istekli oldukları, bu yöntemin öğrencilere iletişim becerisi başta olmak üzere birçok beceriyi kazandırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Kurtdeğede Fidan (2015), sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih yönteminin kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini ele aldığı araştırmasında, uygulama boyutunda yaşanan bazı sorunlara karşın sözlü tarihin öğrencilerin birçok becerisini geliştirdiğini belirlemiştir. Lattimer ve Kelly (2013), sözlü tarihin öğrencilerin öz yeterliklerini, özgüvenlerini, sorumluluklarını, araştırma, karar verme, iletişim, sözlü tarihe yönelik tutumlarını geliştirdiğini; buna karşın öğrencilerin mülakat, planlama ve yazma konusunda bazı zorluklar yaşadıklarını belirlemişlerdir. Sağlam ve Sayımlı (2017) ilkökul öğrencilerine yönelik olarak “bireysel” ve “toplumsal” olmak üzere iki boyutlu bir sözlü tarih tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Sarı (2007) sözlü tarih yönteminin öğrencilerin derslere aktif katılımlarına ve derslerle yaşam arasında bağ kurmalarına olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır. Yang, Chen ve Chen (2002), sözlü tarih çalışmalarının öğrencilerin öğrenme, mülakat, iletişim, dil, soru sorma, planlama, empati, araştırma becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuşlardır. Yazıcı ve Mert (2017), sözlü tarih yönteminin öğrenciler tarafından ilgi gördüğünü, öğrencilerin iletişim, değişim ve sürekliliği algılama becerilerini geliştirdiğini tespit etmişlerdir. Bu becerilerin geliştirilmesinin sözlü tarihe yönelik tutumla yakından ilişkili olduğu düşünüülerek ilkökul öğrencilerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarının incelenmesi araştırmanın temel amacı

olarak belirlenmiştir. Ayrıca ilkökul öğrencilerinin sözlü tarih tutum düzeyleri, öğren-cilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, aile türü ve tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama ile yapılmıştır. Tarama modelleri, bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan araştırma modelleridir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Bu modellerde esas amaç, var olan durumu olduğu gibi betimlemektir. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde, en az iki değişken bulunup bunlardan birine göre gruplar oluşturularak diğer değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinde öğrenim gören 817'si kız, 807'si erkek olmak üzere toplam 1624 ilkökul 3 ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örneklemeden yararlanılmıştır. Uygun örnekleme, yakın çevrede bulunan, ulaşılması kolay ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen bireyler üzerinde yapılan örneklemedir (Ekiz, 2009; Erkuş, 2009). Araştırmaya katılanların kişisel özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Kişisel Özellikleri

Değişken	Tür	f	%
Cinsiyet	Kız	817	50.4
	Erkek	807	49.6
Sınıf Düzeyi	3. Sınıf	827	50.9
	4. Sınıf	797	49.1
Okul Türü	Özel	477	29.3
	Devlet	1147	70.7
Aile Türü	Geniş	384	23.6
	Çekirdek	1240	76.4
	Hoşuna gitmez	123	7.6
Tarih Konuları	Biraz hoşuna gider	633	38.9
	Çok hoşuna gider	868	53.5

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %50.4'ünün kız, %49.6'sının erkek olduğu; % 50.9'unun 3. sınıf, % 49.1'inin 4. sınıf olduğu; %29.3'ünün özel okulda, %70.7'sinin devlet okulunda öğrenim gördüğü; %23.6'sının geniş, %76.4'ünün çekirdek aileye sahip olduğu; %7.5'inin tarihle ilgili konularından hoşlanmadığı, %38.9'unun biraz hoşlandığı, %53.4'ünün ise çok hoşlandığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sözlü Tarih Tutum Ölçeği (STTÖ)” ile elde edilmiştir. Kişisel Bilgi Formu'nda öğrencilerin cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, okul türleri, aile türleri, tarihle ilgili konularından hoşlanma durumları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Sağlam ve Sayımlı (2018) tarafından geliştirilen “bireysel” ve “toplumsal” adlı, iki boyutlu Sözlü Tarih Tutum Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı .76, Split Half iki yarı test korelasyonu katsayısı .74, test-tekrar test korelasyonu .91'dir. Tüm maddeleri olumlu puanlanan ölçek cevaplayıcıya üçlü dereceleme imkânı vermektedir. Aritmetik ortalama aralıkları; 1.00-1.66 hiç katılmıyorum, 1.67-2.32 biraz katılıyorum, 2.33-3.00 tam katılıyorum olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan ise 45'tir. Puanın yüksekliği, sözlü tarihe verilen öneme işaret etmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçme araçları Sakarya ilindeki 8 ilkokula araştırmacılar tarafından ulaştırılmış, okul yönetimiyle görüşüldükten sonra 3 ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Dağıtılan 1670 veri toplama aracından 1650 tanesi geri dönmüş, 26 veri toplama aracı eksik doldurulduğundan veya her iki seçenek birlikte işaretlendiğinden dolayı değerlendirme dışında tutulmuştur. Değerlendirmeler 1624 veri toplama aracı üzerinden yapılmıştır. Elde edilen verilere uygulanacak testleri belirlemek amacıyla yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda bağımsız değişkenlerin dağılımlarının normal olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, okul türü, aile türü için bağımsız değişken düzeyi iki olduğundan sözlü tarihe yönelik tutum puan ortalamaları arasındaki farkların önem kontrolü bağımsız gruplara uygulanan t-testi ile yapılmıştır. Tarihle ilgili konulardan hoşlanma durumlarının *toplumsal* boyutu varyansların homojen ve bağımsız değişken düzeyinin ikiden fazla olmasından dolayı farkların önem kontrolü Tek Yönlü Varyans Analizi ile, tarihle ilgili konulardan hoşlanma durumlarının *bireysel* boyutu ve ölçek toplamı varyansların homojen olmaması ve bağımsız değişken düzeyinin ikiden fazla olmasından dolayı farkların önem kontrolü Welch testi ile belirlenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucunun önemli bulunduğu durumlarda farkın hangi ortalamalar arasındaki farklardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi, varyansların homojen olmadığı durumlarda Welch test tekniği kullanıldığı zaman ikili karşılaştırmalar için Tamhane testi yapılmıştır.

Bulgular

Bulgular araştırmanın alt problemlerine göre sırasıyla ele alınmaktadır.

Tablo 2. Sözlü Tarih Tutum Ölçeğine (STTÖ) İlişkin Betimsel Veriler

Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Bireysel	1624	2.62	.43
Toplumsal	1624	2.36	.48
Toplam	1624	2.50	.41

Tablo 2’de öğrencilerin “Sözlü Tarih Tutum Ölçeği”nden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmalar yer almaktadır. Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin “bireysel” boyutuna ait aritmetik ortalamalarının 2.62, toplumsal boyutuna ait aritmetik ortalamalarının 2.36 ve ölçek toplamına ait aritmetik ortalamalarının 2.50 olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarının bireysel, toplumsal boyutlarında ve ölçek toplamında tam katılıyorum düzeyinde yer alarak en üst düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Bireysel	Kız	817	2.68	.41	1622	5.844	.000
	Erkek	807	2.56	.44			
Toplumsal	Kız	817	2.44	.47	1622	5.910	.000
	Erkek	807	2.29	.49			
Toplam	Kız	817	2.57	.40	1622	6.537	.000
	Erkek	807	2.43	.41			

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre sözlü tarihe yönelik tutum düzeylerinin *bireysel* [$t_{(1622)}=5.844; p<.05$], *toplumsal* [$t_{(1622)}=5.910; p<.05$] ve ölçek toplamında [$t_{(1622)}=6.537; p<.05$] kız öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu durum kız öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyut	Sınıf Düz.	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Bireysel	3. Sınıf	827	2.62	.43	1622	-.024	.981
	4. Sınıf	797	2.62	.43			
Toplumsal	3. Sınıf	827	2.36	.49	1622	-.491	.624
	4. Sınıf	797	2.37	.48			
Toplam	3. Sınıf	827	2.50	.41	1622	-.283	.777
	4. Sınıf	797	2.50	.41			

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel* [$t_{(1622)} = -.024; p > .05$], *toplumsal* [$t_{(1622)} = -.491; p > .05$] boyutlarında ve ölçek toplamında [$t_{(1622)} = -.283; p > .05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görmelerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarını etkilemediğini göstermiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyut	Okul Türü	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Bireysel	Özel	477	2.56	.48	1622	-3.522	.000
	Devlet	1147	2.65	.41			
Toplumsal	Özel	477	2.31	.52	1622	-2.974	.003
	Devlet	1147	2.39	.46			
Toplam	Özel	477	2.44	.45	1622	-3.610	.000
	Devlet	1147	2.53	.39			

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel* [$t_{(1622)} = -3.522; p < .05$], *toplumsal* [$t_{(1622)} = -2.974; p < .05$] boyutlarında ve ölçek toplamında [$t_{(1622)} = -3.610; p < .05$] devlet okuluna giden öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu durum devlet okuluna giden öğrencilerin özel okula giden öğrencilere göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Aile Türlerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyut	Aile Türü	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Bireysel	Geniş	384	2.62	.42	1622	.168	.867
	Çekirdek	1240	2.62	.43			
Toplumsal	Geniş	384	2.36	.47	1622	-.095	.924
	Çekirdek	1240	2.37	.49			
Toplam	Geniş	384	2.50	.40	1622	.042	.967
	Çekirdek	1240	2.50	.41			

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin aile türlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel* [$t_{(1622)}=.168$; $p>.05$], *toplumsal* [$t_{(1622)}=-.095$; $p>.05$] boyutlarında ve ölçek toplamında [$t_{(1622)}=.042$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin farklı aile türüne sahip olmalarının sözlü tarihe yönelik tutumlarını etkilemediğini göstermektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Tarihle İlgili Konulardan Hoşlanma Düzeylerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Boyut	Tarih konuları	N	$\bar{x}$	ss	F	p	Schef.
Toplumsal	Hoşuma gitmez	123	2.15	.49	62.240	.000	1-3 2-3
	Biraz gider	633	2.24	.47			
	Çok gider	868	2.48	.46			
	Toplam	1624	2.36	.48			

Tablo 8. Öğrencilerin Tarihle İlgili Konulardan Hoşlanma Düzeylerine Göre Sözlü Tarihe Yönelik Tutumlarına İlişkin Tamhane's T2 Sonuçları

Boyut	Tarih konuları	N	$\bar{X}$	ss	Welch	p	Tamh
Bireysel	Hoşuma gitmez	123	2.38	.50	53.801	.000	1-2
	Biraz gider	633	2.53	.45			2-3
	Çok gider	868	2.72	.38			
	Toplam	1624	2.62	.43			
Toplam	Hoşuma gitmez	123	2.28	.44			1-2
	Biraz gider	633	2.40	.41	72.111	.000	1-3
	Çok gider	868	2.61	.37			2-3
	Toplam	1624	2.50	.41			

Araştırmaya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyi ortalamalarının değişiklik gösterdiği görülmüştür. Bu ortalamaların önemli bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmek istenmiştir. Bu amaçla, ilk önce puanların varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile belirlenmiştir. Bu analiz sonucunda, ölçeğin *toplumsal* [$F_{(2,1621)}=.577$; $p>.05$] boyutunda varyansların homojen olmasından dolayı tek yönlü varyans analizi yapılmasına; *bireysel* [$F_{(2,1621)}=24.543$; $p<.05$] boyutunda ve ölçek toplamında [$F_{(2,1621)}=5.159$; $p<.05$] değişkenler açısından varyansların homojen olmamasından dolayı tek yönlü varyans analizi yerine alternatif olarak Welch testi yapılmasına karar verilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumlarına ilişkin görüşlerinin *toplumsal* [$F=62.240$; $p<.05$] boyutunda anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Tablo 8'de araştırmaya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyi ile sözlü tarihe yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde *bireysel* [Welch Testi: $F(53.801)= 322.579$; $p<.05$] boyutta ve ölçek toplamında [Welch Testi: $F(72.111)= 329.607$; $p<.05$] anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Toplumsal boyutta öğrencilerin tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında tarih konuları çok hoşuna gidenler lehine; biraz hoşuna gidenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bireysel boyutta tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle biraz hoşuna gidenler karşılaştırıldığında tarih konuları biraz hoşuna gidenler lehine; biraz hoşuna gidenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ölçek toplamında tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle biraz hoşuna gidenler karşılaştırıldığında tarih konuları biraz hoşuna gidenler lehine; tarihle il-

gili konular hoşuna gitmeyenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler; biraz hoşuna gidenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuçlar öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel, toplumsal* boyutlarında ve ölçek toplamında tam katılıyorum düzeyinde yer aldığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarının üst düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifadeyle öğrenciler sözlü tarihe yönelik olarak olumlu tutum içerisindedirler. Bu durum alan yazınla benzerlik göstermektedir. Sarı (2002) sözlü tarih yöntemine dayalı tarih öğretimi ile tarih derslerinin daha ilginç ve zihinlerde daha kalıcı olabileceğini belirlemiştir. Benzer şekilde başka bir çalışmada Sarı (2007) öğretmenlerin, öğrencilerinin olumlu tutumlarından ve derse karşı artan ilgilerinden etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır. Akçalı ve Aslan (2012) sözlü tarihin öğrencilerin derslere aktif katılımlarını sağladığı; Kabapınar ve Koç (2013), değişim ve sürekliliği algılamalarına, mülakat, mukayese, analiz ve sentez becerilerinin gelişmesine yardım ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Lattimer ve Kelly (2013), Yang, Chen ve Chen (2002), sözlü tarih çalışmalarının öğrencilerin öğrenme, araştırma, iletişim, karar verme gibi becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuşlardır. İncegöl (2010) sözlü tarihle ilgili gerçekleştirdiği çalışmada, konuların daha zevkli hale geldiğini ve öğrencilerin konuları daha kolay öğrenebildiklerini, öğrencilerin tamamına yakınının röportajlar kısmında oldukça zevk alıp eğlendiklerini belirlemiştir. Bu da öğrencilerin sözlü tarih çalışmasına ilişkin olumlu tutuma sahip olduklarını göstermiştir. Kaya'nın (2013) yaptığı sözlü tarih çalışmasında ödev sürecinde öğrencilerin eğlendiklerine vurgu yapmaları dikkat çekmiştir. Öğrenciler, eğlendiklerini ifade ettikten sonra keyif aldıkları aşamayı da paylaşmışlardır. Buna göre öğrenciler en çok görüşme aşamasından keyif almışlardır. Öğrencilerin sözlü tarih çalışmalarından keyif almaları sözlü tarih çalışmasına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel, toplumsal* boyutlarında ve ölçek toplamında kız öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu durum kız öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermiştir. Bunun erkek öğrencilerin aile yüklerinden onların geçmişine ait bilgileri öğrenmekten daha az hoşlanıyor olmasıyla ilişkisi olabilir. Akbaba ve Kılcan (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik çalışmalarında kız ve erkek öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih yönteminin önemine inandıklarını, bu anlamda cinsiyet bakımından aralarında bir farklılık oluşmadığını belirlemişlerdir. Alan yazında Sarı (2007), İncegöl (2010) ve

Kaya (2013), yaptırdıkları sözlü tarih çalışmalarında cinsiyet ayrımı yapılmaksızın tüm öğrencilerin sözlü tarihe yönelik olarak olumlu tutuma sahip olduklarını, öğrencilerin benzer çalışmaları tekrar yapmak istediklerini, bu çalışmalardan keyif aldıklarını belirlemişlerdir. Bu çalışmadan böyle bir sonuç çıkması daha küçük yaş gruplarına uygulama yapılmasına bağlı olarak, erkek öğrencilerin aile büyükleriyle ilişkileri iyi olsa da aile büyüklerini birer bilgi kaynağı olarak görmemeleri ile ilgili olabileceği düşünülebilir. Ayrıca, kız öğrencilerin evde aile büyükleriyle daha fazla vakit geçirmeleri ve aile büyükleriyle ilgili bilgileri edinmeye daha istekli olmaları ile ilişkili olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel*, *toplumsal* boyutlarında ve ölçek toplamında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görmelerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarını etkilemediğini göstermiştir. İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin sözlü tarihe yönelik olumlu tutum sergiledikleri söylenebilir. Bu durum Akbaba ve Kılcan'ın (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik olarak yaptıkları araştırma sonucuyla benzerlik taşımaktadır. Söz konusu araştırmacılar sınıf düzeyinin öğretmen adaylarının sözlü tarihe yönelik tutumlarında herhangi bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel*, *toplumsal* boyutlarında ve ölçek toplamında devlet okuluna giden öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu durum devlet okuluna giden öğrencilerin özel okula giden öğrencilere göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermiştir. Alan yazındaki çalışmalar (İncegöl, 2010; Kaplan, 2005; Kaya, 2013; Sarı, 2007) sadece devlet ya da özel okulda yapıldığından bir karşılaştırma yapılmasına imkân vermemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile türlerine göre sözlü tarihe yönelik tutumlarının *bireysel*, *toplumsal* boyutlarında ve ölçek toplamında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin farklı aile türüne sahip olmalarının sözlü tarihe yönelik tutumlarını etkilemediğini göstermiştir. Öğrencinin gerek çekirdek gerekse geniş aile türüne sahip olması sözlü tarih çalışmasına ilişkin tutumunu etkilememektedir. Burada geniş ailede yer alan aile büyüklerinin öğrencilerin sözlü tarihe yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyebileceği öngörülmesine karşın geniş ya da çekirdek ailede yaşamanın böyle bir farklılığa yol açmaması düşündürücü bulunmuştur. Bunun teknolojinin baş döndürücü bir hızla gelişmesiyle aile büyüklerinin bir bilgi kaynağı olarak görülmesinden uzaklaşmasıyla ya da aile büyükleriyle çocukların arzu edilen düzeyde sıcak bir bağ kuramamalarıyla ilgisi olabileceği düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyi ortalamalarının değişiklik gösterdiği görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumlarına ilişkin görüşlerinin *toplumsal* boyutunda anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Araştır-

maya katılan öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumlarına ilişkin görüşlerinin *bireysel* boyutta ve ölçek toplamında da anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. *Toplumsal* boyutta öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyi ile orantılı sözlü tarihe yönelik tutumlarının tarihle ilgili konulardan hoşlananlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. *Bireysel* boyutta tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle biraz hoşuna gidenler karşılaştırıldığında tarih konuları biraz hoşuna gidenler lehine; biraz hoşuna gidenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ölçek toplamında tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle biraz hoşuna gidenler karşılaştırıldığında tarih konuları biraz hoşuna gidenler lehine; tarihle ilgili konular hoşuna gitmeyenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler; biraz hoşuna gidenlerle çok hoşuna gidenler karşılaştırıldığında çok hoşuna gidenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuçlar öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyleri ile sözlü tarihe yönelik tutumları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Öğrenciler sözlü tarih kavramını bilmiyor olsalar bile sözlü tarih kavramının içerisinde tarih kavramı geçtiği için, tarih konularından hoşlanan bir öğrencinin sözlü tarih çalışmasından hoşlanması da doğal olabilir. Kaya (2013) yaptığı araştırmada sözlü tarih çalışmasına katılan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan tarih konularına karşı olumlu bakış açısı geliştirdiklerini belirlemiştir.

Araştırmanın bulguları ışığında şu önerilere yer verilebilir:

1. Sözlü tarih çalışmasına yönelik kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre tutumlarının daha yüksek olduğunun görülmesi; erkek öğrencilerin bu konuda desteklenmesini gerektirmektedir. Erkek öğrencilerin aile büyükleriyle bağlarını kuvvetlendirecek, sözlü tarihe yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirecek çalışmalar yapılmalıdır.
2. Sözlü tarih çalışmasına yönelik devlet okuluna giden öğrencilerin özel okula giden öğrencilere göre tutumlarının daha yüksek olduğunun görülmesi; özel okula giden öğrencilerin bu konuda desteklenmesini gerektirmektedir. Özel okula giden öğrencilerin aile büyükleriyle olan iletişimini, bağlarını güçlendirecek çalışmalar yapılmalıdır.
3. Öğrencilerin tarihle ilgili konulardan hoşlanma düzeyi ile sözlü tarihe yönelik tutumları arasında pozitif bir ilişki olduğunun görülmesi; öğrencilere tarih sevgisi kazandırıldığında sözlü tarihe yönelik tutumlarının da olumlu yönde gelişeceğini göstermektedir. Bu sebeple öğrencilere tarih sevgisi kazandıracak çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Ablak, S. (2016). Social Sciences and History Teacher Candidates' Attitudes Toward Oral History Studies. Efe, R., Koleva, I., Atasoy, E. ve Curebal, İ. (Eds.). **Developments in Educational Sciences**. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Akçalı, A. A. ve Aslan, E. (2012). Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem: Sözlü tarih. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 20(2), 669-688.
- Akbaba, B. ve Kılcan, B. (2012). Sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, 2(1), 1-10.
- Arslan, Y. (2013). Sözlü tarihin ortaöğretim öğrencileri üzerindeki yansımaları. **Türk Tarih Eğitimi Dergisi**, 2 (1), 1-29.
- Avcı Akçalı, A. ve Aslan, E. (2012). Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem: Sözlü tarih. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 20 (2), 669-688.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: PegemA Yayınları.
- Dutt Doner, K. M., Allen, S. ve Campanaro, K. (2016). Understanding the impact of using oral histories in the classroom. **The Social Studies**, 107(6), 257-265. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/00377996.2016.1221792>.
- Dündar, Ş. (2017). Preservice elementary school teachers' opinions related to oral history as a teaching method in social studies. **İlköğretim Online**, 16(4), 1621-1643. doi: 10.17051/ilkonline.2017.342981.
- Ekiz, D. (2009). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkuş, A. (2009). **Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. **Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış doktora tezi), Eskişehir.
- Gültekin, M. (2015). Çocuğun yaşamından dünyaya açılan pencere: Hayat bilgisi öğretim programı. M. Gültekin, (Ed). **Hayat Bilgisi Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- İncegöl, S. (2010). Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması. **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi), İstanbul.
- Kabapınar, Y. ve Koç, M. (2013). Sözlü tarihe ilişkin bir uygulama olarak geçmişte ve günümüzde düşünceler: Küçük tarihçiler/öğrenciler tarih yazıyor. **Toplumsal Tarih**, 236, 64-70.
- Kaplan, E. (2005). İlköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünce becerilerinin sözlü tarih çalışmalarıyla geliştirilmesi. **Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.
- Kaya, M. (2013). Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: Amaç, içerik, uygulama. **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.

◆ Halil İbrahim Sağlam / Sinem Sayımlı

- Karasar, N. (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurtdede Fidan, N. (2015). Opinions of the classroom teachers about oral history method in social studies courses. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 25(1), 269-282.
- Lattimer, H., & Kelly, M. (2013). Engaging Kenyan secondary students in an oral history project: Education as emancipation. **International Journal of Educational Development**, 33(5), 476-486. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijedudev.2012.05.007>.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Özer, E. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde yerel ve sözlü tarih etkinliklerinin programlanması*. **Konya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Konya.
- Sağlam, H. İ. ve Sayımlı, S. (2018). Oral history attitude scale (OHAS) validity and reliability study. **International Journal of Psychology and Educational Studies**, 5(1), 1-8. <http://dx.doi.org/10.17220/ijpes.2018.01.001>.
- Sarı, İ. (2002). Sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerinde bir yöntem olarak sözlü tarih. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara.
- Sarı, İ. (2007). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi. **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara.
- URL, 1. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html. 27.02.2018 tarihinde alınmıştır.
- Yang, S. C., Chen, N. S. ve Chen, A. S. (2002). A student-generated web-based oral history project. **Journal of Computer Assisted Learning**, 18(3), 272-281. doi: 10.1046/j.0266-4909.2002.00239.x.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2012). Anlamlı öğrenme için etkili öğretim stratejileri. C. Öztürk (Ed.). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yazıcı, F. ve Mert, G. (2017). Sözlü tarih yönteminin 4. sınıf düzeyinde etkililiği. **Turkish History Education Journal**, 6(2), 324-342.